

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 1 5 2 5 1 1 2 2

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Narodna zgodovina

Petek, 28. avgust 2015 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

*Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.
Barvna priloga ima 4 strani (17–20).*

V sivo polje ne pišite.

M 1 5 2 5 1 1 2 2 0 3

3/20

Prazna stran

OBRNITE LIST.

Razvoj slovenskega naroda v 20. stoletju

1. Po podpisu londonskega pakta se je vojskovanje prve svetovne vojne dotaknilo slovenskega ozemlja.

Obkrožite črki pred pravilnima trditvama, povezanimi s prvo svetovno vojno na slovenskih tleh.

- A Maja 1915 odprta fronta na slovenskih tleh se imenuje soška fronta.
- B Demografska podoba tega prostora se je spremenila zaradi priseljevanja prebivalstva.
- C Vpoklic moških je na Slovenskem povzročil gospodarsko stagnacijo.
- D Na soški fronti so prvič v svetovnem bojevanju uporabili tanke.

(2 točki)

2. Med vojno so se začela prizadevanja za novo (jugoslovansko) državo, čeprav v različnih okvirih. V tej zvezi sta zelo pomembni dve deklaraciji – Majniška in Krfska, ki sta nastali leta 1917. Pojasnite značilnosti ene deklaracije.

Podpisani poslanci, ki so združeni v Jugoslovanskem klubu, izjavljajo, da zahtevajo na temelju narodnega načela in hrvaškega državnega prava, naj se vsa ozemlja monarhije, v katerih prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi, združijo pod žezlom habsburško-lotarinške dinastije v samostojno državno telo, ki bodi prosto vsakega narodnega gospostva tujcev in osnovano na demokratični podlagi. Za uresničevanje te zahteve enotnega naroda bomo zastavili vse moči.

(Vir: Zadnik, Š., 1978: Zbirka zgodovinskih virov, str. 32. DZS. Ljubljana)

Država Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki so znani tudi pod imenom južni Slovani, bo svobodno neodvisno kraljestvo, z enotnim teritorijem in enotnim državljanstvom. To bo ustavna, demokratična in parlamentarna monarhija pod vodstvom dinastije Karađorđevićev, ki je dokazala, da se po idejah in čustvih ne loči od naroda in da nadvse ceni svobodo in voljo ljudstva. Ozemlje Kraljevine Srbov in Hrvatov in Slovencev obsega vse ozemlje, na katerem živi naš triimenski narod kompaktno in nepretrgoma, in to ozemlje se brez kršitve življenjskih koristi celote ne bi smelo okrnjevati ...

(Vir: Jernejčič, R. A., 2001: Zgodovina na maturi 2, str. 72 in 73. DZS. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano deklaracijo.

- A MAJNIŠKA DEKLARACIJA B KRFSKA DEKLARACIJA

V obliki krajšega razmišljanja opišite: katera skupina politikov je oblikovala deklaracijo; kakšno državno ureditev je zahtevala; kaj naj bi obsegala država; kdo naj bi bil na čelu prihodnje države; kakšen je bil odmev deklaracije med Slovenci oz. južnimi Slovani. Pomagajte si z zgornjima besediloma.

(5 točk)

3. Skoraj do konca prve svetovne vojne je med Slovenci vladalo prepričanje, da je njihova prihodnost le v Avstro-Ogrski.

... je 6. aprila 1914 dejal »Slovenec«: `Razpad Avstrije bi pomenil, da bodo Slovence razdelili kakor Gospodov plašč pod križem`, v »Zori« pa je nekdo zapisal: `Lahko smo v dno srca prepričani, da proda oficialna Rusija nas Slovence za Dardanele rajši danes kot jutri in oficialna Srbija za skledo leče ob vzhodnem obrežju Adrije.

(Vir: Krajnc, S., 1939: Slovenci na poti v Jugoslavijo, Spominski zbornik Slovenije ob dvajsetletnici Jugoslavije, str. 43. Ljubljana)

Glede na zgornje besedilo pojasnite, zakaj so se nekateri Slovenci bali razpada Avstro-Ogrske.

(1 točka)

4. Narodni svet v Zagrebu je 29. oktobra 1918 prekinil vse stike z Avstro-Ogrsko in razglasil nastanek Države Slovencev, Hrvatov in Srbov. Pomagajte si s sliko 1 in s sliko 1 v barvni prilogi.

- 4.1. Navedite ime in priimek predsednika Narodnega sveta (Narodnega vijeća) Države SHS na sliki 1.
- 4.2. Kaj je obsegala Država SHS?
- 4.3. Pojasnite eno težavo, s katero se je soočila Država SHS.

(3 točke)

Slika 1

(Vir: Gabrič, A., in Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 155. DZS. Ljubljana)

5. Obstoje Države SHS je bil zaradi nerešenih težav kratkotrajen. Izhod iz nastalega položaja so takratni vodilni politiki videli v združitvi Države SHS s Kraljevino Srbijo. Pomagajte si s sliko 1 v barvni prilogi.
- 5.1. Navedite točen datum združitve Države SHS s Kraljevino Srbijo.
- 5.2. Kako se je imenovala nova državna tvorba (navedba polnega imena brez kratic)?

(2 točki)

6. Novoustanovljena država je leta 1921 dobila prvo ustavo.

Člen 1. Država Srbov, Hrvatov in Slovencev je ustavna, parlamentarna in dedna monarhija. /.../

Člen 3. Službeni jezik kraljevine je srbsko-hrvatsko-slovenski.

Člen 49. Kralj potrjuje in razglašča zakone, postavlja državne uradnike ter daje vojaške čine po odredbah zakona /.../

Člen 52. Kralj sklicuje narodno skupščino na redno ali izredno zasedanje. /.../ Kralj ima pravico razpustiti narodno skupščino.

(Vir: Weber, T., in Novak, D., 1996: 20. stoletje v zgodovinskih virih, besedi in slikah. Zv. 3, str. 21. DZS. Ljubljana)

- 6.1. Katero ime se je oprijelo za to ustavo?
6.2. Iz zgornjega besedila navedite, kakšno državno ureditev je po ustavi imela država.
6.3. Kakšno vlogo je imel slovenski jezik v ustavni ureditvi?

(3 točke)

7. Nova ustava je priznala en narod s tremi plemeni, Srbi, Hrvati in Slovenci.
Navedite dva južnoslovenska naroda, ki ju ustava ni priznala niti kot plemeni.

(1 točka)

8. Po prvi svetovni vojni je bilo za Slovence izredno pomembno vprašanje meja.
8.1. Katera pokrajina je bila priključena Kraljevini SHS po Trianonski pogodbi z Madžarsko? Pomagajte si s sliko 1 v barvni prilogi.
8.2. Pojasnite, zakaj je mirovna konferenca odobrila zasedbo in nato priključitev tega ozemlja Kraljevini SHS.

(2 točki)

9. O meji med Avstrijo in Kraljevino SHS na Koroškem je odločala mirovna konferenca v Parizu.
- 9.1. Kakšno odločitev je sprejela mirovna konferenca glede meje na Koroškem?
 - 9.2. Glede na sliko 2 v barvni prilogi navedite dva dela Koroške, ki sta bila priključena Kraljevini SHS.
 - 9.3. Navedite dva razloga, zakaj so nekateri koroški Slovenci glasovali za priključitev k Avstriji. Pomagajte si s sliko 2.

(3 točke)

Slika 2

(Vir: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File.jpg>. Pridobljeno: 25. 2. 2014.)

10. Slovenci, ki so bili po podpisu mirovne pogodbe vključeni v italijansko državo, so bili zlasti po prihodu fašistične oblasti izpostavljeni narodnemu pritisku.
- 10.1. Katera organizacija je pri zavzemanju za pravice Slovencev in Hrvatov v Italiji uporabljala tudi nasilje?
 - 10.2. Pojasnite dve vsebinsko različni obliki raznarodovanja.

(3 točke)

Slika 3

(Vir: <http://www.mladina.si/93938/noz-v-hrbet-iz-domovine/>. Pridobljeno: 25. 2. 2014.)

11. Pomembno vlogo na Slovenskem sta imeli katoliška in liberalna stranka.

Značilnosti obeh strank v jugoslovanski državi uredite tako, da ustrezno črko pred stranko vpišete v levi stolpec.

_____ zagovarja centralizem	
_____ zagovarja jezikovni unitarizem	
_____ podpira jo večinoma kmečko prebivalstvo	K katoliška stranka
_____ podpora premožnejših slojev prebivalstva	L liberalna stranka
_____ zagovarja kulturno avtonomijo	
_____ nasprotuje centralizmu	

(3 točke)

12. Dne 6. januarja 1929 je kralj Aleksander Karađorđević uvedel diktaturo.

Radi tega sem sklenil in odrejam:
Da se ustava /.../, z dne 28. junija 1921, ukine.
Vsi državni zakoni ostanejo v veljavi, dokler se po potrebi z mojim ukazom ne ukinejo.
Na isti način se bodo sprejemali v bodoče novi zakoni.
Narodna skupščina, izvoljena 11. septembra 1927, se razpušča.
Sporočam te moje odločitve mojemu narodu, naročam vsem oblastem v državi, da po teh določbah postopajo, vsem in vsakomur pa, da jih spoštuje in se jim pokorava.
Beograd, 6. januarja 1929.

Aleksander s.r.

(Vir: Weber, T., in Novak, D., 1996: 20. stoletje v zgodovinskih virih, besedi in slikah. Zv. 3, str. 43. DZS. Ljubljana)

- 12.1. Iz zgornjega besedila navedite dva ukrepa kralja Aleksandra ob uvedbi diktature.
12.2. Kako so ukrepi vplivali na strankarsko življenje?
12.3. Pojasnite, zakaj se je kralj odločil za uvedbo diktature.

(3 točke)

13. Slovenska industrija je v Kraljevini SHS/Jugoslaviji napredovala, saj se je število tovarn povečalo.
- 13.1. Glede na sliko 3 v barvni prilogi navedite industrijske panoge, ki so med letoma 1918 in 1939 doživele največji razmah.
- 13.2. Zakaj se je rudarstvo razvijalo najpočasneje?

(2 točki)

14. Razmere glede pismenosti v Jugoslaviji so bile v primerjavi s Slovenijo bistveno slabše. Pomagajte s sliko 4 v barvni prilogi.
- 14.1. V katerih delih države je bila stopnja pismenosti najnižja?
- 14.2. Zakaj je bil delež pismenih na Slovenskem višji kakor v drugih delih države?

(2 točki)

15. Aprila 1941 se je začela 2. svetovna vojna tudi v Jugoslaviji. Slovensko ozemlje so si po kapitulaciji Jugoslavije med seboj razdelili nemški, italijanski in madžarski okupator.

Člen 5.

Za slovensko prebivalstvo Ljubljanske pokrajine vojaška služba ne bo obvezna.

Člen 6.

Za osnovni pouk bo obvezna slovenščina. V srednjih in višjih šolah se bo fakultativno poučevala italijanščina. Vse uradne odredbe bodo izdane v obeh jezikih.

1. Takoj je treba izseliti vse slovensko izobraženstvo.

5. Izseliti je treba tisto vaško prebivalstvo po vsej Spodnji Štajerski, ki očitno kaže primesi tuje krvi. Tudi te osebe je treba podvreči grobemu rasnemu pregledu.

6. Drugo prebivalstvo, to je večina, ostane za sedaj v deželi. Po gaulaiterjevih pozivih bo v znamenje svoje notranje lojalnosti do Nemčije stopilo v Štajersko domovinsko zvezo.

(Vir: Jernejčič, R. A., 2000: Zgodovina na maturi 2, str. 67. DZS. Ljubljana)

Obkrožite izbranega okupatorja in s pomočjo zgornjega besedila ter slike 5 v barvni prilogi in slike 4 odgovorite na vprašanja.

A NEMŠKI OKUPATOR

B ITALIJANSKI OKUPATOR

- 15.1. Katere dele slovenskega ozemlja so zasedli po razbitju Jugoslavije?
- 15.2. Razložite dve značilnosti raznarodovalne politike.
- 15.3. Kakšen je bil odnos okupatorja do kolaboracije?
- 15.4. Kakšen je bil odziv okupatorja na odpor prebivalstva?

(4 točke)

Slika 4

(Vir: <http://www.rtv slo.si/>. Pridobljeno: 28. 2. 2014.)

16. Kljub okupatorjevim poskusom, da bi uničil osvobodilni boj, se je partizansko gibanje po septembru 1943 okrepilo.

Pojasnite razlog za razmah partizanskega gibanja.

(1 točka)

17. Države protifašistične koalicije so na zasedenih ozemljih podpirale odporiška gibanja. O njih so razpravljali na zavezniških konferencah.

Iz sklepov, sprejetih na teheranski konferenci:

Druga poglobljena točka je vprašanje Jugoslavije in dalmatinskega obrežja. Partizanske sile držijo na Balkanu nič manj kot 21 nemških divizij. Zato je balkansko bojišče vsekakor eno od tistih območij, na katerem lahko zaposlimo sovražnika do skrajnih meja in si olajšamo težke boje, ki jih imamo pred seboj.

... Kar je treba narediti, je da dajemo pomoč partizanom v materialu in opremi ter da organiziramo nekatere akcije komandosov.

(Vir: Weber, T., in Novak, D., 1996: 20. stoletje v zgodovinskih virih, besedi in slikah. Zv. 4, str. 47. DZS. Ljubljana)

- 17.1. Glede na zgornje besedilo navedite, zakaj so se zahodni zavezniki odločili pomagati partizanski vojski v Jugoslaviji.

- 17.2. Na kakšne načine so jim pomagali?

(2 točki)

18. Partizanske enote so nosile glavno breme osvoboditve Slovenije, le majhen del je osvobodila zavezniška vojska.

Obkrožite črke pred pravilnimi trditvami, povezanimi z osvobajanjem Slovenije leta 1945.

- A Glavna smer umika kvizlinških enot je bila Zagreb–Beograd.
- B General Loehr, komandant nemške armade E, je podpisal vdajo v Topolšici.
- C Zadnji boji z nemškimi enotami v Evropi so potekali pri Poljanah na Koroškem.
- D Ljubljano so osvobodile enote sovjetske Rdeče armade.
- E V sklepnih operacijah je bila v Ajdovščini imenovana Narodna vlada Slovenije.
- F Zavezniške sile so Narodni odbor priznale za zakonitega predstavnika Slovencev.

(3 točke)

19. Ob koncu vojne se je zamenjala oblast.

Katera politična organizacija je prevzela oblast v Sloveniji?

(1 točka)

20. 2. svetovna vojna je Slovenijo zelo prizadela, porušene so bile številne stavbe in infrastrukturni objekti.

Ljudska fronta bo mobilizirala ljudske sile, da bi se naša zemlja čimprej obnovila, da bi se naše gospodarstvo gradilo na načrtnem temelju ... to je program, ki napoveduje trdo delo, ki bo zahteval od vsakega od nas veliko požrtvovanja in odrekanja.

(Vir: Prinčič, J., 1997: Slovensko gospodarstvo v drugi Jugoslaviji. Str. 15. Modrijan. Ljubljana)

- 20.1. Glede na zgornje besedilo navedite, kaj je bila najpomembnejša gospodarsko-politična naloga oblasti takoj po koncu vojne.

- 20.2. Navedite način »mobilizacije ljudske sile«, ki jo je uporabila oblast za reševanje težav.

(2 točki)

Slika 5

(Vir: <http://www.mladina.si/112642/socializem-drugic/>. Pridobljeno: 1. 3. 2014.)

21. Aprila 1947 je skupščina sprejela zakon o uvedbi prve petletke.

Uvesti za zagotovitev elektrifikacije proizvodnjo vodnih turbin in doseči v letu 1951 proizvodnjo 2.500 ton.
Izdelati za mehanizacijo gradbeništva v letu 1951 2.790 ton gradbenih strojev, za mehanizacijo kmetijstva 2.120 ton kmetijskih strojev in orodja.
Povečati proizvodnjo železnih zlitin na 9.520 ton v letu 1951.

(Vir: Prinčič, J., 1997: Slovensko gospodarstvo v drugi Jugoslaviji, str. 32. Modrijan. Ljubljana)

21.1. Po zgladu katere države so uvedli prvo petletko?

21.2. Pojasnite izraz petletka.

21.3. Glede na zgornje besedilo navedite, katerim gospodarskim panogam je bila v njej dana prednost.

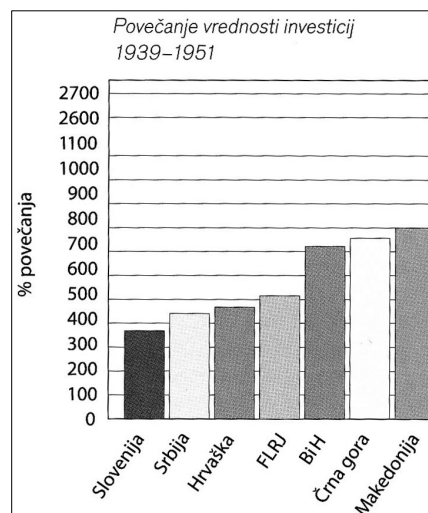
(3 točke)

22. Nova jugoslovanska oblast si je prizadevala za enakomerno gospodarsko razvitost celotne države z dajanjem sredstev iz sklada federacije.

22.1. Glede na sliko 6 navedite, katere tri republike so prejele največ investicijskih sredstev iz zveznega proračuna.

22.2. Zakaj je Slovenija dobila najmanj teh sredstev?

(2 točki)

Slika 6

(Vir: Gabrič, A., in Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 190. DZS. Ljubljana)

23. Po vojni je imela Jugoslavija nerešeno vprašanje meje z Italijo. Pomagajte si s sliko 6 v barvni prilogi in odgovorite na vprašanji.
- 23.1. Kako je bilo razdeljeno sporno ozemlje do pariške mirovne konference leta 1947 in pod čigavo upravo so bili posamezni deli ozemlja?
- 23.2. Zakaj zahodni zavezniki niso hoteli prepustiti Trsta Jugoslaviji?

(2 točki)

24. Pojme, povezane z osamosvajanjem Slovenije, povežite med seboj tako, da na prazno črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ prispevki za slovenski nacionalni program	A Demos
_____ shodi v podporo politiki S. Miloševića	B plebiscit
_____ desetdnevna vojna v Sloveniji	C Nova revija
_____ 23. 12. 1990	D razglasitev neodvisnosti Slovenije
_____ prve večstrankarske volitve v Sloveniji	E napad jugoslovanske armade
_____ 25. 6. 1991	F »mitingi resnice«

(3 točke)

25. Neposredno po osamosvojitvi je Slovenija začela vzpostavljati gospodarsko usmeritev in vključevanje v evropske povezave.
- 25.1. Pojasnite enega od ukrepov gospodarske politike, s katerim je Slovenija vzpostavljala nove gospodarske odnose.
- 25.2. Navedite mednarodno organizacijo, v katero se je vključila Slovenija maja 1992.

(2 točki)

Prazna stran

M 1 5 2 5 1 1 2 2 1 7

Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

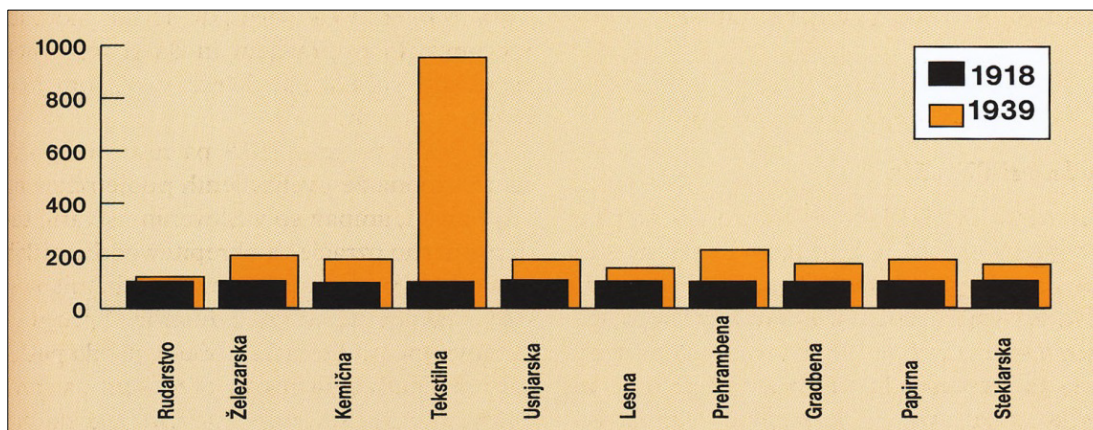
Slika 1: Nastanek Kraljevine SHS

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 159. Nova revija. Ljubljana, 2011)

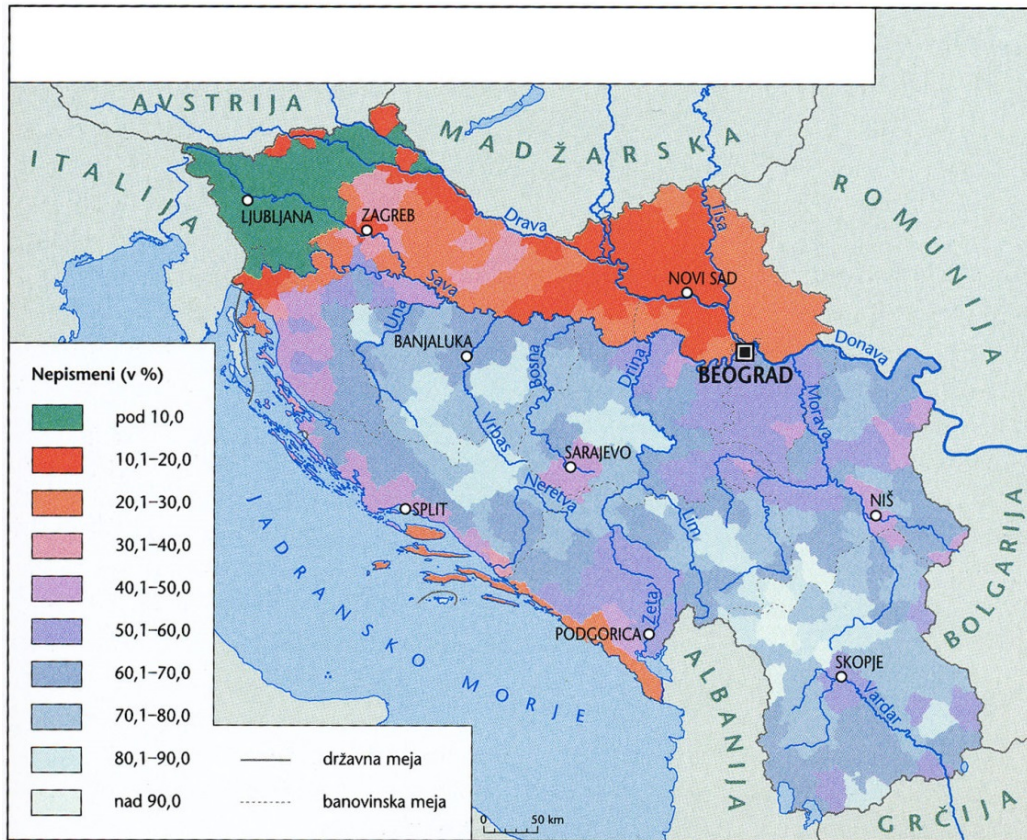
Slika 2: Plebiscitno območje na južnem Koroškem

(Vir: Gabrič, A., in Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 222. DZS. Ljubljana)

Slika 3: Rast slovenske industrije med vojnama

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 1948–1992, str. 451. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

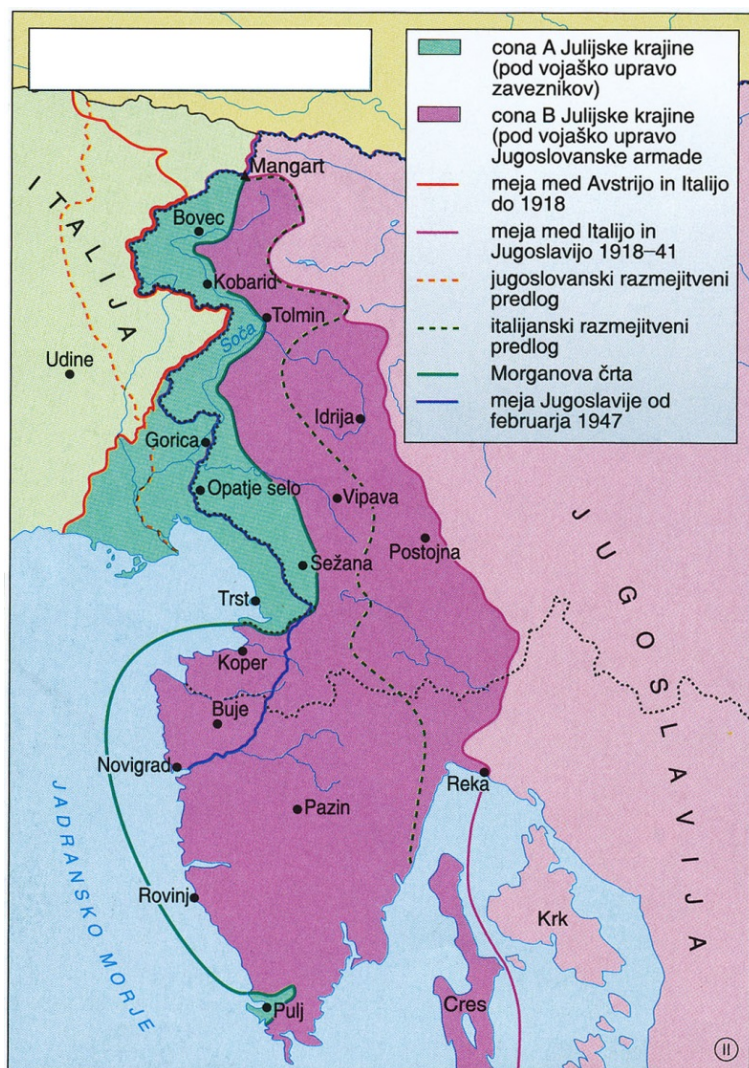
Slika 4: Pismenost prebivalstva Kraljevine I. 1931

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 175. Nova revija. Ljubljana, 2011)

Slika 5: Razkosanje Dravske banovine

(Vir: Gabrič, A., in Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 166. DZS. Ljubljana)

Slika 6: Julijska krajina 1945-1947

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 84. Modrijan. Ljubljana, 1999)